
DEKLICA IN RAUBARJI

*Objavljamo ljudsko pripovedko,
ki jo je na Otlici zapisala BRIGITA KRAPEŽ, novembra 1988.*

V prvem zapisu

je ohranila narečne posebnosti, ponekod v fonetični transkripciji.

I.

Zde, enkrat je bla ana družina velika, so meli pohnu otrok. Jn ana punca ne bla neč rada doma, zmerm je mlela, de bi šla proč, kinede, od tiste družine, doma.

Ne porajtala ne za brata, ne za sestro, neč, sama, zmerm je bla rada sama, jn de je hodila.

No en dan si zmisli, de bo šla kje po enmu gozdi, mal pogledat taku. Jn gre kje noter strěšnu delč. Bel ku je šla děl, bel de je bil góst gôzd, kinede. Jn de si je mislna: »No, bom že pršla do kam do kešnih aldi.«

Jn zde de gre kje noter strešnu delč noter v grič, pe v dolino, pe v grič de je blu. Jn se ji je že zdelu, de tu de je že, na ve, če bo konca, de kam bo pršla. De se je bala zde, k' je tolk cajta hodila. Nobene žive duše de ne blu slišat, ne tički de bi peli, ne neč, neč. Jn de je blu že, de je pršla v no dolino, de jo je že, anmal de je blu, ku de b' jo blu groza, de kam de bo zde uana pršla. No, pole de gre nazaj gor v an grič pole pride gor na grič, jn de vidi, ma delč, de se je neki kadilu. No jn pole de gre do kje – de je to tizga dima pršla. – Vndi more bêt kešn člok. – Jn de gre res kje, ma strešnu delč je blu. Po nih mjejech de je mogla hott, po nih skalah, po stopnicah – vse sort de je blu. Jn de pride kje, jn de se ji je zdelu, de tu na morjo bêt tapravi aldje noter, kinede. Jn de je blu vnd pred tisto barako, de ja bla ku ana baraka ena velika hruška. Jn tista hruška de je bla noter pro votla, sam albad de je bil okuli jn noter de je blu vse votlu.

Jn zde de si je mislna: »Ma jèst na smem jèt kje v tisto hišo!« Ma de ne blu več slišet, de bi bil kešn člok noter. »Jèst morm počakat, bom vidla, ke so tàm noter uza eni aldje, kinede.«

Jn pole zde de gre kje noter v tisto hruško. Ma de ju blu komednu, de je lohk stala, al' sidela, tolk de je bla velika, tistu je blu votlu, kinede. Jn zde de čaka vndi, de čaka cel božji popudán. Obenga človeka de ne blu ne čutt, ne vitt. Zde taku kr se je začela tēma delat, de je blu pe slišet en strěšn šundr, de gre pohnu aldi, kinede. Jn uana de se je tišala zmerom v tisti hruški, ma bala de se pe je, de bojo pršli do nje, de če je kešn med njimi napčn.

No jn pole de so pršli eni raubarji, vse taku razkocáni, kocinedol, vse brade strešne jn nu (enu) orodje de so meli v nih boršeh.

»Aha,« de si je mislna, »ke je pe tu zde? Tu pe na morejo bêt res tapravi aldje. Zde si bom pe mogla jutre zjutru pomagat vèn s tega debbla,« de si je mislna.

Nu jn pole de čaka tàm, pe de so si zanetli ogenj, de je blu vse vitt, k' so meli odprte vrata, pe de so si strešnu kuhali jn pekli mesu jn de so meli vsega pohnu tàm.

*Drugi zapis je približala knjižnemu jeziku,
vendar je skušala ohraniti ljudski pogovorni slog.
Za lažje razumevanje je pripravila slovarček narečnih besed.
Pripovedko je pripovedovala BURGA LIKAR, rojena 1900 na Otlici.*

II.

Enkrat je bila ena velika družina, so imeli polno otrok. In ena punca ni bila nič kaj rada doma, zmeraj je želela, da bi šla proč od tiste družine, od doma.

Ni porajtala ne za brata ne za sestro, nič, sama, zmeraj je bila rada sama in da je hodila.

No, en dan si izmisli, da bi šla po gozdu malo pogledat, tako. In gre tja noter strašno daleč. Bolj ko se je oddaljevala od doma, gostejši je bil gozd. Pa si je mislila:

»No, bom že prišla kam do kakšnih ljudi.«

In gre naprej, strašno daleč noter v en grič, pa v dolino, pa spet v grič, jo je vodila pot. Zdelo se ji je že, da ne ve, če bo prišla na konec poti, kam bo prišla. Bala se je že, saj je že zelo dolgo hodila. Nobene žive duše ni bilo ne slišati ne videti, niti ptičkov, da bi peli, nič. In potem, ko je prišla v eno dolino, da jo je bilo že malo..., kot da bi jo bilo groza, ker ni vedela poti naprej. No potem pa gre nazaj v en grič in ko pride na vrh, vidi, ma daleč, da se je nekaj kadilo. Kar naravnost tja se je namenila in je do tistega dima prišla.

»Tu mora biti kakšen človek.« Ja, in predno je do tistega dima prišla, je bilo še daleč. Skozi grmovje se je morala plaziti, pa po enih skalah – vse táko je bilo. In potem je le prišla do tja. – Zdelo pa se ji je vendarle, da tu ne morajo biti pravi ljudje notri. Tam pred barako pa je bila ena velika hruška in tista hruška je bila notri prav votla, okrog je bilo samo lubje, notri pa je bilo votlo.

Mislila si je: »Ma ne smem v tisto hišo!« Ma ni bilo nikogar slišati, da bi bil kdo noter. »Jaz moram počakati, da bom videla, kakšni ljudje hodijo tja noter.«

Kam bi šla. – Zagleda tisto hruško in gre tja noter. Prav kômodno je bilo tam, da je lahko stala ali sedela, toliko je bila velika votlina. In je čakala, čakala cel božji popoldan. Nobenega človeka ni bilo ne slišati ne videti. Začelo se je že mračiti, temno je postajalo, takrat pa se je zaslišal strašen hrup, kakor da gre veliko ljudi. Ona pa se je tiščala vseskozi v tisti hruški, ma bala pa se je, da jo bodo našli, ali če je kdo med njimi hudoben...

No, in potem so se prikazali eni ravbarji, vsi taki razkuštrani, kocine so jim visele z glave dol, vsi so imeli strašne brade, v velikih boršah pa so nosili orodje.

»Aha,« si je mislila, »kaj je pa to sedaj? To pa res niso pravi ljudje. Jutri zjutraj si bom pa morala pomagati ven iz tega debla,« si je mislila. Tam je čakala in jih opazovala.

Zanetili so ogenj in vse je bilo videti, ker so imeli odprta vrata. Kuhali so si in pekli meso in vsega so imeli dosti.

I.

Jn pole de si je mislna de: »Ma tu morejo bêt kešni raubarji al' kešna reč.« Jn de celo noč ne spala, de je bla tàm noter v tisti luknji.

Zde, zjutru, k' se je dan začel delat, de se je že luč posvetla tàm, de so že plindrali sèm jn kje jn se prprávele nazaj, kamr so hodili. Jn zde uana je vse tist ošpegavala jn pole de je djela: »Zde morem sištèt, kolk jih je!« Jn de jih je šištéla jn de jih je blu petnajst, tistih dedcu, ma taki grdi, vsi raztrgani, ku raubarji. Jn pole de je djela: »Zde morem bêt cel dan to, jn čakati, če jih bo vseh petnajst pršlu nazaj drevi.«

Jn zde de čaka spet cel dan, lačna de je bla, kinede, bala de se je jét noter, de bo kešn ostal noter, k' ne prej vedla, kinede, kolk jih je, kinede. Pole de se je bala, de tàm de je pe vidla, de so imeli vsega na razpolago.

Zdej zvečer de spetlih šteje kr pridejo, de jih je spetlih pršlu petnajst. Pole spet drugi večer, de je mal zadremala, ma tàm taku de se je mal naslonela kje na tist pajn jn mal zadremala jn zmerm gledala, kdaj se bo luč posvetla zjutru.

Zdej zjutru de se spet posveti, de hodjo okul bajte, de se napravlejo, de spet grejo, spet de je štela, spet de jih je šlu petnajst.

»Aha,« de si je mislna, »zdej bom pe šla pogledat, zdej bom pe šla pogledat, pršlu jih je petnajst, šlu jih je petnajst, zdej já ne obenga noter, no.«

Jn pole de gre, taku počasce de gre kje noter, tàm na mizi de je blu vsega, kar s' tla, za jest, za pêt, vsega. Jn vse opucanu, vse, jn taku fajn de so meli noter. Jn zde de se vnd mal najé, de si je vzela mal putice, mal mesa pohanga, pečenga. Kar je tla, de je blu vnd na mizi, de so pistili, kine res. Jn pol de se vndi fajni najé, jn napije, ma de se je zmerm bala, de bo vnd kešn pršu, kinede.

Jn pole de gre nazaj noter v deblu, de si je tud nesla s sabo, de je mela za noter v debli.

Jn de je spetlih: »Zvečer morm strešnu natenku gledat, če bojo vsi pršli!« Zde jih spetlih pride petnajst.

»Dobru,« de je djela jn de se je spetlih vnd najela jn de je pe že zaspala brez skrbi en mal.

Zde de pridejo tevi vnd.

Ja, pe pre, kokr je šla uana vèn, jim je vse zrihtala, vse spravla, posodo omila, jn kar ne blu jn kar je blu za spavt, je vse spravla.

Zde kr so tevi raubarji pršli, de so . . . : »Ma gdu nàm hodi noter po tevi baraki, ma gdu hodi . . . , tu more kešna baba hott noter jn nàm spravle,« de so se menli.

Jn pole de neso déli neč glihe, de so djeli, de grejo, de so šli vsi delat, kinede.

No jn pole tadrugi dan spetlih, zjutru uana de je zmerm štela, de je bla brez skrbi, de je šla kje.

Pole ta drugi dan de so pspet: »Ma neč,« de je djel tist komendant, »adn more dâns ostati doma, de bo vidu, gdu hodi noter v to hišo. Lohk nàm tud ke pokrade, se na vemo,« de so djeli. Jn de so se zadužili. – De adn more hott po hiši.

Jn zde de res lih tist dan de ne štela tista punca tàm. Jn de gre, kr jr vidla de so šli, de je šla počasi kje v tisto barako, se najela, spetlih vse spravla, vse zrihtala, pomela vse, vse naštimala jn pole de se zuleče z ne omare en raubar. Jn de se je tolk strešnu ustrašla.

»A ti nàm hodiš spravlet, ti, neč se nàs na bój,« de je djel tist raubar, »Neč se nàs na bój, jn od ki s' pršla?« vse de je tel vett, deod ki je pršla.

II.

Ta v hruški pa si je mislila: »Ma to morajo biti kakšni ravbarji ali kaj podobnega...« Tisto noč se je tiščala v hruški in vso noč ni zaspala. Zjutraj, ko se je že dan začel delati, se je že luč svetila od tam in so že hodili sem in tja in se pripravljali, da bodo šli nazaj na delo. Ona pa je vse tisto ošpegávala in potem si je rekla: »Zdaj moram sešteti, koliko jih je!«

In jih je seštela in jih je bilo petnajst, tistih dedcev, ma tako grdih, vsi raztrgani, kot raubarji...

Potem pa je mislila: »Zdaj moram biti ves dan tukaj in čakati, če jih bo vseh petnajst prišlo drevi nazaj.«

In čaka, lačna je že bila, vendar se je bala iti noter, saj bi lahko kakšen ostal, ker prej ni vedela, koliko jih je. Od tam pa je videla, da so imeli vsega na razpolago.

Zvečer spet šteje, ko pridejo, in spet jih je prišlo petnajst. Šele drugi večer je malo zadremala, ma tako, da se je naslonila tja na tisti pajn in je malo zadremala, vseeno pa je bila pozorna, kdaj se bo zjutraj posvetila luč.

Zgodaj zjutraj se je že posvetila luč in so hodili okrog bajte in se napravljali in spet so šli, ona pa je spet štela in spet jih je šlo petnajst.

»Aha,« si je mislila, »zdaj bom pa šla pogledat, prišlo jih je petnajst, šlo jih je petnajst, zdaj ja ni nobenega notri, no!«

In se odpravi počasi in previdno tja. Tam na mizi je bilo vsega, kar se ti je zahotelo, hrane, pijače, vsega. Vse je bilo na svojem mestu, prav lepo so imeli tam. Vzame si nekaj hrane, malo potice, malo pohanega mesa, tudi pečenega, kar je bilo tam na mizi. Malo se najé in napije, vendar pa se je zmeraj bala, da bi kdo prišel, kajnede.

Potem pa se odpravi nazaj v deblo, nekaj je seveda tudi s seboj vzela.

In spet: »Zvečer moram zelo natančno opazovati, če bodo vsi prišli!«

In spet jih je prišlo petnajst.

»Dobro,« si je rekla. Nekaj je povečerjala, potem pa je že malo brez skrbi zaspala.

Ja, predno je šla nazaj v svoje skrivališče, jim je vse uredila, vse spravila, posodo pomila in kar je bilo in kar ni bilo potrebno, vse je pospravila.

Ko pa so ti ravbarji prišli, ...: »Ma kdo nam hodi noter po tej baraki, ma kdo hodi..., to mora kakšna baba hoditi in nam spravljati,« so se menili.

Pa vseeno niso bili toliko pozorni in naslednji dan so šli vsi delat, kinede. Zjutraj jih je vedno preštela, da je lahko brez skrbi šla tja.

Nekega dne pa spet: »Ma, nič,« je rekel tisti komandant, »ened mora danes ostati doma, da bo videl, kdo hodi noter v hišo. Lahko nam tudi kaj pokrade, saj ne vemo!« Tako so enega zadolžili, da je ostal doma.

In zdaj res, ravno tisti dan ni štela. Ko je videla, da so odšli, je šla počasi tja v tisto barako, se je najedla, potem pa iz omare skoči en raubar. Tako zelo se je ustrašila.

»A ti hodiš k nam pospravljat, ti, nič se nas ne boj,« je rekel tisti raubar.

»Nič se nas ne boj. In od kje si prišla?« vse je hotel vedeti.

Pole de je povedla, de jih je doma velika držina, jn de je uana rada šla, jn de je hodila po enmu gozdi, jn de je ta dêm zagledala taprvu jn vse de mu je povedla natenku, kaku je pršla to.

»Vi, ki ste pa spala?« de jo je prašu jn pole de mu je povedla – »Ja, tãm v debli . . .,« de je mela prou že taku no stoličko jn tãm de je sidela jn spala pokonci.

Jn pole . . . »Zde boste pe luhk to prnas spala,« de je djel tist, »boste to prnas jela jn vam bomo še plačo dali, če nãm boste skuhala, spravla,« de je djel tist raubar, »Jej, kaku bojo naši dedci veseli, kr bojo pršli,« de je reku.

Uana de se je pe še zmerm bala, de zdej, kr bojo pršli, de jo bojo lohk ubili, de s' je mislna. »A zdej,« de je djel, »neč se na bojte, boste vidla, kolk bo dobru závas to prnas,« de je djel tist raubar.

Zde res, uan de je šo kje vèn, de ji je na drva prnésu, de je nétla ogenj, de je kuhala mesu, župo, krampir, solato – vsega de so meli, seveda, k' so krali kje okuli.

A, jn zde de se je uana bala, de kdaj bojo pršli damó.

»Neč se na bojte,« de je reku, de je tla uitt nazaj v tisto hruško, jn de ji ne pestu.

»Neč se na bojte, se sèm jèst to, vam povem, de vam na bojo neč nardili.«

Jn zde de se prkalajo unih šternajst raubarju. Uana de se je tolk bala. – Jn vsi strešnu veseli so bli, jn kje okul nje, de so bli. Jn de nej bo prnih, de jim bo uana gospodina, de so bli strešnu zadovolni, kinede. Jn zde res de so šli vsi, drugi dan zjutru, de so šli vsi, ma uana de je pe še vseglh šla kje noter v tisto hruško spat, kinede, tist večer. Jn pole de se je zmerm bala, de bo prš' kèpn kje jn de jo bojo ubili ponoči, kr je vidla de so taki ku ni razbojniki.

Jn pole drugi dan vse je naštimala, južno je skuhala, jn de so šli vsi delat, kinede. Jn pole, de k' so pršli damó, je vse na mizo napravla, de so bli strešnu veseli jn strešnu radi de so jo méli.

Jn zde adn de je djel: »Ma, ke ste bla vi že poročena?« de j' jo prašu.

»Ne, ne,« de je djela, »nésm,« de je djela, »tud se na bom. Če b' se mela mángo poróčt, nèbi tod hodila,« de je djela.

Pol de je djel adn: »Ma jèst jèst bi vas pe vzal, če bi se vi poročila z mano.«

»Ej,« de je djela, »nikdár se na bom jèst poročila. Jèst bom šla zdej nazaj damó, bom vidla, če so še naši doma živi. Jn če ne bom pe taku sèm jn kje že kam šla slušt al' z taku.«

»Ma se lohk prnas slušte.« Jn de jo je tolk tisti, adn nadélu, ma de je bil strešnu lep jn fajn, kr se je preboku, de je bil ku an general, tak faj člok de je bil. – Tolk cajta de jo – de jo je prprávu, de sta se začela mént, kinede.

Jn pole de so bli pe tadrugi še bel veseli, de zdej de bojo meli pe prou gospodino v hiši jn taku, de k' smo taku adn z drugm vsi, kinede, de k' je taku pridna jn de so jo meli strešnu radi jn de so ji dali še pohnu plače na mesc jn za jèst jn za oboučt, za obt, vse, de so ji dal pohnu sóudu.

Jn pole . . .

Jn pole de se je tolk cajta . . ., se onégala s tistm, desta se poročila. Jn pole de je pe djela: »Ma kam bomo pe šli zdej, če se poročimo, to noter zdej na bo placa?«

»Vi se neč – ti se neč na boj,« de ji je reku, »jèst bom že vse preskrbu, de bova midva dobru žvela, jn tebi na bo treba neč delat, ku sam nãm skuhat,« de je djel tist raubar.

II.

In mu je povedala, da je bila doma iz velike družine in kako je rada šla in hodila po gozdu in da je zagledala dim in vse mu je povedala, kako je prišla.

»Vi, kje ste pa spala?« je vprašal in potem mu je povedala. »Ja, tam v deblu...« Tam pa da je imela prav že kot eno stoličko in tam je sedela in spala pokonci.

Potem pravi: »Zdaj boste pa lahko pri nas spala,« je rekel tisti »Boste pri nas jedla in vam bomo še plačo dali, če nam boste skuhalo, spravljala,« je dejal tisti ravbar »Jej, kako bodo naši dedci veseli, ko bodo prišli,« je rekel.

Ona pa se je še vedno bala, da jo bodo lahko ubili, ko bodo prišli, tako si mi je mislila.

»A zdaj,« je dejal, »Nič se ne bojte, boste videla, kako bo dobro za vas tukaj pri nas,« je dejal tisti raubar. In res, on je šel ven, ji je prinesel drva, da je netila ogenj in je skuhalo meso, juho, krompir, solato. Vsega so imeli, seveda, ker so kradli povesod naokrog.

Bala se je, kdaj bodo prišli domov.

»Nič se ne bojte,« je rekel, ko je hotela nazaj v tisto hruško in ji ni pustil. »Nič se ne bojte, saj sem jaz tu; vam povem, da vam ne bodo ničesar naredili.«

No, takrat pa pridejo še ostali, onih štirinajst raubarjev. In vsi so bili strašno veseli in so se zbrali okoli nje. Prosili so jo, naj bo pri njih, da jim bo kuhala in gospodinjala – bili so zelo zadovoljni, kajne.

Ma tisti večer je šla vseeno spat v hruško. Vedno se je bala, da bo kdo prišel tja, da jo bodo ponoči ubili, ko pa je videla, da so taki kot eni razbojniki.

Naslednji dan jim je vse pripravila, skuhalo južino, ko so vsi šli delat. Potem pa, ko so prišli domov, je vse na mizo pripravila in zelo veseli so bili, zato so jo imeli nadvse radi.

Nekega dne pa je eden dejal: »Ma, ali ste bila vi že poročena?« jo je vprašal.

»Ne, ne,« je dejala, »nisem,« je rekla, »tudi se ne bom. Če bi se imela poročiti, ne bi tod hodila,« je povedala. »Ej,« je dejala, »nikdar se jaz ne bom poročila. Sedaj bom šla nazaj domov, bom videla, če so še naši živi. In če ne bom pa že kam šla služiti, ali takó.«

»Ma saj lahko pri nas služite,« jo je pregovarjal. Pa je bil strašno lep in fajn človek ko se je preoblekel, da je bil kot kakšen general. Toliko cajta jo je pripravljaj, da sta se začela meniti, kajne.

Drugi pa so bili še bolj veseli, saj bodo sedaj imeli pravo gospodinjo v hiši in je tako pridna. Imeli so jo zelo radi in dajali so ji dosti plače na mesec in jesti, obleko, obutev, vse, in še veliko soldov so ji dali. Vsi so bili eden z drugim, kajne.

In potem se je toliko časa s tistim pripravljala, da sta se poročila. Potem pa je enkrat rekla:

»Ma kam bova pa šla sedaj, če se poročiva, tukaj notri sedaj ne bo več prostora?«

»Vi se nič... ti se nič ne boj,« je rekel, »bom že jaz za vse poskrbel, da bova midva dobro živela. In tebi ne bo treba ničesar delati, le da bi nam kuhala,« ji je rekel tisti raubar.

I.

Jn pole res, de se poročista. Tako ohcet de so napravli. Vsi de so znali gott, de so godli ku norci, na obenga družga človeka. Vnd, k' jeblu sred gozda, de ne blu obene žive duše, sam oni, sami.

No, jn pole de je pe res tàm bêt, je blu pe tàm, de je naredu no alseno barakco, noter de je naredu kuhno, de je sprejèmna, de je bla soba, kjer sta spala jn vnd noter de so bli. Jn tèm de je hodila kuhat sèm. Jn pol de so bli tevi strešnu revni, de k' je šla kje od neh proč, kinede.

No, jn pole de je bla taka strešna vesele reč, jn ohcet, še men so dali en kos putice, jn plesali ku uasli de so pole.

Jn tàm na róni je an zgončk, jn je teve pravce končk.

SLOVARČEK

- albad – ljubje
aldje – ljudje
ana – ena
bêt – bolj
bêt – biti
borša – torba
cajt – čas
če ne – če se ne bo drugače zgodilo
člok – človek
čutt – slišati
de – da
dêl – dalj
dêm – dim
djelč – daleč
(po) gozdi – po gozdu
(neso dali neč) glihe – niso bili pozorni
jn – in
kinede – kajneda
kineres – kajneda res
kje – tja
kômednu – komodno, prostorno
(imeti) mángo – imeti namen
(so se) menli – so se pogovarjali
mlela – (si je) želela
mogla – morala
nadelu – nadlegoval, pregovoril
napčn – hudoben
natenku – natančno, pazljivo
ne – ni
obouč – obleči

II.

In potem sta se res poročila. Tako ohcet so napravili. Vsi so znali igrati in so godli kot norci, ma nobenega drugega človeka ni bilo zraven. Ker je bilo sredi gozda, ni bilo nobene žive duše, samo oni, sami.

Potem pa res je tam pri kraju naredil eno leseno barak'co. Notri je naredil kuhinjo, sprejemno sobo, sobo, kjer sta spala in tam sta živela. Ostalim pa je hodila kuhat tja, še tako so bili zelo revni in žalostni, ker je šla od njih, kajne.

No, takrat pa je bila tam strašno vesela reč in ohcet, še meni so dali en kos potice in plesali so kot osli.

In tam na travniku je bil en zvonč'k in je te prav'ce konč'k.

ošpegavala – skrivoma opazovala, ogledovala

pajn – štor

pe – pa

(ne) pestu – ni pustil

plac – prostor; (drugače pomeni tudi: trg)

plindrali – hodili

počasce – počasi, nalahko, previdno

pohnu – polno

porajtala – ji ni bilo nič za koga

(se je) prebóku – se je preoblekel

(se) prkalajo – pridejo eden za drugim

pro – prav

punca – dekle

(so bli) razkocani – so bili razkuštrani, nepočesani, neurejeni

(biti) reven – biti žalosten

róna – travnik

soudi – denar

spetlih – ponovno, spet

šundr – hrup, ropot

tel – (on je) hotel

tevi – ti

vitt – videti

vndi / vnd' – tam

zde / zdej – zdaj

zdelu – (se mu je) zdelo

zaluče – vrže

zanetli – (so) zakurili

bili so eden z drugim – bili so prijatelji, držali so skupaj

ni bilo nobene žive duše – nobenega živega (človeka) ni bilo